

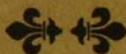

Ծ Ր Ա. Գ. Ի Ր

ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԱԼ ՀՆՁԱԿԵԱՆ

(ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ - ԱԶԱՏԱԿԱՆ)

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

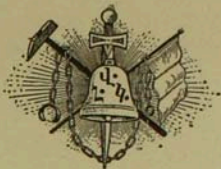

1919

Տպարան «ՊԱՀԱԿ»ի

ՊՕՍԹԸՆ

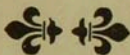

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԱԼ ՀՆՉԱԿԵԱՆ

(ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ-ԱԶԱՏԱԿԱՆ)

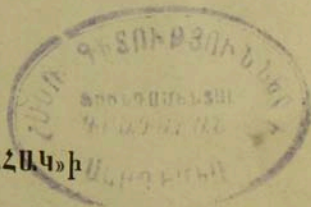
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

1919

Տպարան «ՊԱՀԱԿ»ի

ՊՕՍԹԸՆ

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԱԼ ՀՆՉԱԿԵԱՆ

(ԱԶԱՏԱԿԱՆ - ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ)

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ազգերու ազատագրութիւնը՝ որ ահաւոր եւ արիւնալի պայքարներէ վերջ, կուգայ միանգամ ընդմիշտ վիշել ստրկութեան ամբակուռ շղթաները եւ գերերջանիկ ու ապահով կեանքով մը օժտել արիւնաքամ ժողովուրդները, երբէք չի կրնար լիակատար ու օրհնաբեր նկատուիլ, որքան ատեն որ ձերբազատուած ժողովուրդը չգիտնայ արժեցնել զայն՝ հանրային խնդիրներու հանդէպ իր ցոյց տըուած քաղաքացիական գիտակցութեամբ եւ լուրջ հետաքրքրութեամբ:

Ձեռք բերուած ազատութիւնը չէ, որ ժողովուրդ մը կը փրկէ իր կապանքներէն, այլ այդ ժողովուրդին հողին մէջ արմատացած ազատատենչ ըմբռ-

նումներն են, որ կ'ըմբոստանան ամեն կարգի անիրաւութիւններու դէմ եւ հասարակական կեանքը զերծ կը պահեն նորանոր բռնակալներու քանդիչ տիրապետութենէն :

Երէկ Հայ Յեղափոխութեան փառայեղ ու հերոսական ոգորումները չբաւեցին Մեծ Յաղթանակին համար, որովհետեւ Հայ Ժողովուրդը՝ իբր հաւաքականութիւն, իր ունեւորներով և մտաւորականներով՝ անտարբեր մնաց Հայ Տառապանքի բարձման սրբազան դործին հանդէպ, յեղափոխական եւ հայրենասիրական շինարար դաստիարակութեան մը ողբալի պակասին հետեւանքով :

Վաղը՝ Հայկական անկախութեան քաղաքական ազատ կեանքին մէջ՝ նոյնանման անտարբերութիւն մը պատճառ պիտի դառնայ, որ յետադիմական կամ բացարձակ արմատական երկու հակառակ ծայրայեղութիւնները՝ սխալ ու անհարազատ հայեցողութիւններով առաջնորդուած՝ նորանոր բռնակալութիւններ ստեղծեն Հայ կեանքին մէջ եւ քանդեն անոր բնականոն եւ աստիճանական բարգաւաճումը :

Հայ Յեղափոխութեան շրջանին՝ Վեր. Հնչ. Կուսակցութիւնը՝ իբր ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ-ՅԵՂԱՓՈՒՍԱԿԱՆ կուսակցութիւն՝ աշխատեցաւ Հայ հասարակութեան աւանդել հայրենասիրական և յեղափոխական մաքուր ու հարազատ դաստիարակութիւն մը, վառ պահելով անոր հոգիին մէջ ըմբոստութեան եւ արիութեան փայլուն կայծը : Իսկ վաղը՝ Հայկական ազատութեան

օրերուն՝ վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը՝ իբր ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ-ԱԶԱՏԱԿԱՆ Կուսակցութիւն, պիտի աշխատի ազգային կեանքի հաւասարակչութիւնը ազատ պահել յետադիմական ու արմատական հակառակ երկու ծայրայեղութիւններու կործանարար ելեւէջներէն, և դրականօրէն օժանդակել Հայկական վերաշինութեան, յառաջդիմութեան եւ մեծութեան հսկայ ձեռնարկին :

Ահա այս նպատակով է, որ այժմէն իսկ նուիրական պարտք կը սեպենք Հայ ժողովուրդի ցիր ու ցան եւ շուարուն բեկորներուն ներկայացնել նպատակի եւ դործունէութեան ճշմարիտ ուղի մը, որմէ առաջնորդուած՝ Հայ հասարակութիւնը պիտի կարողանայ տիրանալ իր բացարձակ ազատութեան ու երջանկութեան :

ԱՇԽԱՐՀԱՆԱՅԵԱՅՔ

Վերակազմեայ Հնչակեան Կուսակցութեան աշխարհահայեացքը ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է, որ իր հարազատ ներշնչումը կ'ստանայ պատմական այն զօրեղ ու փորձուած ճշմարտութենէն՝ թէ անկարելի է ժողովուրդներու հողիէն արմատախիլ ընել ցեղային ինքնուրոյն գոյութեան եւ սեպհական իրաւունքներու անթեղուած գիտակցութիւնը :

Յեղային ինքնապահպանումի զօրաւոր բնազդէն ներշնչուած Ազատ Ազգայնականութեան մեր այս դաւանանքը կը հիմնուի ազգային սեփական գոյութեան անրոնաբարելի իրաւունքին վրայ, եւ կը կառավարուի ազատական ու յառաջդիմական այնպիսի սկզբունքներով, որոնք՝ ազգի մը անկախ կեանքը պահպանող բնական ու հիմնական հաստատութիւններն, — հայրենիք, ցեղային ամբողջութիւն, ընտանիք, եկեղեցի, լեզու, գրականութիւն, ազնիւ աւանդութիւններ ու տոհմային նկարագիր — խաթարելու ոեւէ բնոյթ չունենալով՝ կը նպաստեն անոր յառաջդիմութեան եւ քաղաքակրթութեան :

Վեր. Հնչ. Կուսակցութիւնը կը հաւատայ թէ ազգային անհատականութեան այս շեշտուած գաղափարը ժողովուրդներու կեանքին մէջ զօրաւորագոյն ազդակն է, որ ազատելով զանոնք մեղկութեան, անչարժութեան եւ թույամորթութեան ջլատիչ ու քան-

դիչ ազդեցութիւններէն, բեղուն կենսունակութեամբ մը կ'օժտէ զանոնք, եւ նախաձեռնութեան ներոյժ ոգին ներշնչելով անոնց՝ նոր ու պատուաբեր նուաճումներ ընել կուտայ աշխարհի բարոյական, տընտեսական եւ իմացական մրցադաշտին վրայ:

Վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութիւնը՝ իրր զուտ ազգայնական կուսակցութիւն՝ ամեն բանէ գերիվեր կը նկատէ Հայ ժողովուրդի քաղաքական ու տնտեսական անկախութիւնը, և Հայ Հայրենիքի ինքնուրոյն շահերն ու իրաւունքները:

Հայութիւնը՝ ազատ, անկախ ու միացած ազգ մը ձեւացնելու համար՝ պէտք է կառչի ազգայնականութեան այս շինարար սկզբունքին, որ բոլոր հայ սըրտերը սերտօրէն իրարու պիտի միացնէ, եւ ամեն մէկ հայ քաղաքացի անքակտելիօրէն պիտի կապէ իր հայրենի հողին, ազգային պատմութեան, ցեղային անհրաժեշտութիւններուն, Հայկական հարազատ հաստատութիւններուն եւ ինքնատիպ մշակոյթին, բոլոր այդ սեփականութիւններուն պահպանումին եւ բարելաման համար տաժուած ջերմ նախանձախնդրութեան բարձր ու հասարակաց ոգիով մը:

Որքան ալ գեղեցիկ հնչեն ազգերու եղբայրակցութեան համար արտայայտուած բաղձանքներն ու խօսքերը, ազգային անհատականութիւններու անխուսափելի եւ բնական մրցումը դեռ պիտի շարունակէ զեկամարել ազգերու փոխյարաբերութիւնները, եւ՝ անտարակոյս՝ յաճախ իրարու պիտի բաղ-

լսին զանազան ժողովուրդներու ինքնուրոյն շահերն ու փառասիրութիւնները :

Հայ ժողովուրդի շահերն ու իրաւունքներն օտար յարձակումներէ, կաշկանդումներէ եւ ոտնձգութիւններէ անվթար պահելու համար, մենք պէտք ունինք մեր բոլոր ուժերուն համերաշխ ու բոլորանուէր գործակցութեան : Այս ներդաշնակ համագործակցութիւնը մի միայն հայ ժողովուրդի սրտին մէջ արմատացած Ազգայնական սկզբունքի գիտակցութենէն կրնայ ծնիլ :

Վեր. Հնչ. Կուսակցութեան Ազգայնական ըմբռնումները բոլորովին զերծ ըլլալով ազգայնամոլական (chauvinistic) ալլամերժ ու նուաճողական ձգտումներէն, երբէք չեն կրնար հաշտուիլ ոեւէ քաղաքականութեան հետ՝ որ կը ձգտի հողային բռնադրաւումներու վնասակար քաղաքականութեան : Ասանկ անհաշիւ եւ ետամոլ արկածախնդրութիւններ թշնամութիւն միայն կ'ստեղծեն եւ մեր ազգային գոյութիւնը կրնան ծանրաբեռնել այնպիսի տարրերով, որոնք դժուարաւ պիտի ձուլուին Հայ ազգային ամբողջութեան մէջ եւ հետեւաբար պատճառ պիտի դառնան ներքին անդադրում խռովութիւններու եւ պետութեան տկարացման :

Մենք մեր ազգային սեփական իրաւունքները ուժգնօրէն պաշտպանելով հանդերձ, պիտի ջանանք վստահութեան եւ բարեկամութեան անկեղծ ու անշահախնդիր ոգի մը ցուցնել մեր դրացի ժողովուրդ-

ներուն եւ ասանկով օժանդակել աշխարհի խաղաղութեան պահպանումին :

Աշխարհի քաղաքակրթութեան եւ զարգացումի հսկայ գործին մէջ ամեն ազգ իր տեղն ու բաժինը պէտք է ունենայ եւ մենք՝ առանց ուրիշին բաժինը բռնութեամբ յափշտակել փորձելու՝ պիտի աշխատինք կատարել մեր դերը, եւ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու շարքին մէջ գրաւել պատուաւոր ու արժանավայել դիրք մը :

ԱԶԱՏ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ այս փրկարար գաղափարականը՝ իր անայլամերժ ու բարեշրջական ըմբռնումներով, աւելի հաստատ կռուան մը պիտի ըլլայ, որուն վրայ կարելի պիտի ըլլայ Ազգերու Ընկերակցութիւն մը, որ պիտի ղեկավարէ ժողովուրդներու փոխյարաբերութեանց կնճռոտ գործը եւ պիտի արգիլէ ազգայնամոլական ետասէր ու շահամոլ ձգտումներէն ծնող պայքարներն ու արիւնալի պատերազմները : Վեր. Հնչ. Կուսակցութիւնը համոզուած ըլլալով այս ճշմարտութեան պիտի աշխատի Հայաստանը միացնել Ազգերու Ընկերակցութեան :

Ն Պ Ա Տ Ա Կ

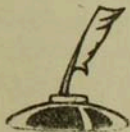
Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութեան քաղաքական նպատակն է իրականացնել բացարձակ ու ամբողջական ազատագրութիւնը Հայուն սեփական Հայրենիքին՝ իր պատմական ընդարձակագոյն սահմաններուն մէջ, օժտուած պետական ԱՆԿԱՍ ու ԱՆԲԱԺԱՆ կազմով եւ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ կառավարութեամբ, որ ամենալայն պատեհութիւնը տայ Հայ ժողովուրդին՝ վայելելու անկաշկանդ ու լիակատար ազատութիւն եւ ցեղային զգացման ու ազգային գիտակցութեան պահանջներուն համեմատ՝ ապրելու եւ զարգանալու անխաթար իրաւունքի :

Վեր. Հնչ. Կուսակցութիւնը իր այս նպատակին հասած պիտի չնկատէ ինքզինքը՝ որքան ատեն որ Հայաստանի պատմական տարածութեան մէջ իյնող ու հայերով բնակուած սեւէ հողամաս կցուած չի տեսնէ Հայաստանի ամբողջութեան, եւ իր դիւանագիտութեան սեւեռուն նպատակը պիտի ըլլայ վերըստացումը Հայրենիքէն որբացած այդ հողին ու զաւակներուն :

Հայ ժողովուրդի ընկերային ու տնտեսական կեանքի կերտումին համար, Վեր. Հնչ. Կուսակցութեան նպատակն է օրէնսդրական խելացի թիջոցներով ստեղծել այնպիսի զոյավիճակ մը, որուն մէջ ամեն Հայ քաղաքացի հաւասար պատեհութիւն

ունենայ մտաւոր, բարոյական ու տնտեսական բար-
գաւաճման համար :

Վեր. Հնչ. Կուսակցութիւնը վստահելով Հայ
ժողովուրդի իմացականութեան, հայրենասիրու-
թեան եւ արդարութեան ճանաչումի կարողութեան
վրայ, պիտի ջանայ փութացնել ստեղծումը այն տե-
սակ իրաւակարգերու, որոնց մէջ անհատ քաղաքացի-
ին ու համայնքին շահերը համերաշխին, փոխադարձ
պարտքի եւ իրաւունքի սկզբունքին արդար հիման
վրայ, արգիլելով դասակարգային բռնատիրութեան
ոեւէ փորձ եւ անոր հետեւանք եղող անիրաւ շահա-
գործութիւններ :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱԻԱՆԱՆՔ

Հայաստանի ազատութիւնն ու յառաջդիմութիւնը երբէք իր կատարելութեան չպիտի հասնի, որքան ատեն որ անոնց յարատեւութիւնը ապահովուած չըլլայ ազատական ու յառաջդիմական սկզբունքներով: Ոեւէ երկրի ազատութիւն իրական պէտք չէ նկատել՝ որքան ատեն երաշխաւորուած չեն անոր բոլոր քաղաքացիներուն իրաւունքներն ու բարօրութիւնը:

Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը՝ իր ազատական ազգայնական կուսակցութիւն՝ կը նուիրուի Հայկական քաղաքական և հասարակական կեանքի կերտումին, նպատակ ունենալով պայքարիլ բոլոր քաղաքական ու տնտեսական անիրաւութեանց եւ զրկանքներու դէմ եւ ապահովել արդարութիւն, երջանկութիւն եւ հաւասարութիւն ամեն Հայ քաղաքացիի համար:

Վեր. Հնչ. Կուսակցութիւնը երբէք չի հաւատար սակայն, թէ ազգերու քաղաքական եւ տնտեսական կեանքը կարելի է ոեւէ հիմնական փոփոխութեան ենթարկել քաղաքա-տնտեսական յանկարծական փլուզումներով եւ վտանգաւոր խռովարարութիւններով: Հետեւաբար անիկա պիտի ջանայ ազգային ներքին կեանքը զերծ պահել անժամանակ, բուն եւ անհարկի փորձարկութիւններէ:

Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային բարեփո-

խումներու համար կը հաւատայ բարեշրջութեան բանաւոր եղանակին, որ աստիճանական եւ աւելի ապահով քայլերով պիտի առաջնորդէ ժողովուրդը դէպի ամենակարելի հաւասարութեան եւ կատարելագոյն երջանկութեան բաղձացուած սահմանները :

Այս խորին համոզումներով առաջնորդուած վեր. Հնչ. Կուսակցութիւնը իր քաղաքական, ընկերային ու տնտեսական գործունէութեան համար կ'որդեգրէ հետեւեալ սկզբունքներն ու հայեացքները, որոնց կիրարկումով անիկա պիտի իրականացնէ իր ըմբռնումներուն եւ դաւանանքներուն վերջնական յաղթանակը :

Ա ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը իր այլազան ձգտումներուն մէջ ըլլալով բացարձակապէս ազատական կուսակցութիւն, իր քաղաքական հիմնական դաւանանքը կը հաստատէ ժողովուրդին բացարձակ վեհապետութեան արդիական ու նըշմարիտ սկզբունքին վրայ, որ կը ժխտէ իշխաններու երկնապարզեւ իրաւունքի հին ու ստրկացնող ըմբռնումը, եւ իր ոյժը կ'ստանայ իւրաքանչիւր քաղաքացիի վայելելիք ազատութեան, հաւասարութեան եւ քուէարկելու իրաւունքէն :

Այս ամենատարրական ժողովրդային իրաւունքները պէտք է ամենալայն դժերով ճշդուած ու երաշ-

խաւորուած ըլլան Հայկական Պետութեան Հիմնական Սահմանադրութեան մէջ :

Ժողովուրդին կառավարութիւնը, եւ ոչ թէ ժողովուրդի մէկ մասին, կամ քանի մը ընտրեալներու կառավարութիւնը, ահա այս պիտի ըլլայ նշանաբանը, որուն վրայ պիտի հիմնէ Վեր. Հնչ. Կուսակցութիւնը Հայ Ժողովուրդին տալիք իր քաղաքացիական դաստիարակութիւնը :

Այս ըմբռնումներով դաստիարակուած ժողովուրդ մը՝ աստիճանաբար զխտակցելով իր պետական հաստատութեան ազատական ու յառաջդիմական կազմուածքին՝ իր իրաւունքներու կատարելութեան պիտի հասնի իր քաղաքացիական հասունութեան հետ համընթացաբար :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը, իբր ազգային — ազատական կուսակցութիւն, կը ձգտի Հայկական անկախ Հանրապետութեան մը իրականացումին, եւ իր քաղաքական նպատակներուն յաղթանակը շահած պիտի չըլլայ մինչեւ որ չի հասնի իր այս սեւեռուն նպատակին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, հիմնուած ժողովրդապետական ամենալայն սկզբունքներով ձեւուած ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ մը վրայ, Հայ Ժողովուրդին ընդհանուր քուէով ընտրուած նախագա-

հով, ծերակուտական եւ երեսփոխանական ժողով-
ներով, այս ժողովներու կողմէն վաւերացուած նա-
խարարական կազմով եւ դատարանական դրու-
թեամբ, — ահա կուսակցութեանս քաղաքական խտէ-
ալը :

ՕՏԱՐ ԱԶԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ մեր խոր համոզման, թէ Հայու-
թիւնը, իբր ժողովուրդ, օժտուած է պետութիւն մը
հաստատելու եւ կառավարելու բոլոր բարեմասնու-
թիւններով, պարտք կը սեպենք հոս պարզել մեր ըմ-
բռնումները օտար աջակցութեան (mandatory) դը-
րութեան մասին, որուն՝ ամենայն հաւանականու-
թեամբ, պիտի ենթարկուի Հայաստան Ազգերու
Միութեան կողմէ :

Վեր. Հնչ. Կուսակցութիւնը չպիտի հակառակի
Ա.Ռ.Ժ.Ա.Մ.Ա.Ն.Ա.Կ.Ե.Ա.Յ օտար աջակցութեան մը նշանակ-
ման, պայմանաւ՝ որ

Ա. — Աջակից պետութիւնը ըլլայ Հայ ժողո-
վուրդի վստահութիւնը վայելող պետութիւն
մը, եւ այդ տեսակ դրութիւն մը ունէ տէրու-
թեան անմիջական շահերուն, քաղաքական
ու ռազմական ծրագիրներուն ծառայեցուելու
կործանարար բնոյթը չունենայ :

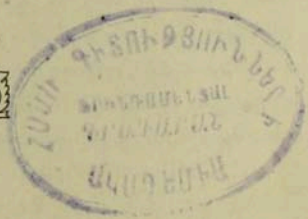
Բ. — Կառավարական սիստէմը օժտուած ըլլայ
ժողովրդական ամենալայն ըմբռնումներով եւ
ազատական սկզբունքներով :

- Գ. — Երկրին օրէնքները գծուին հայերէ կագմբաժ խորհրդարանի մը կողմէն :
- Դ. — Երկրին վարչային, ելեւտական եւ դատարանական կագմբին մէջ գլխաւոր դեր ունենան հայ պաշտօնեաներ ու դատաւորներ :
- Ե. — Եկեղեցական, կրթական, լեզուական, գրքական, պատմական եւ այս կարգի ուրիշ հաստատութիւններ ամբողջովին ու անկաշկանդ կառավարուին հայերու միջոցաւ միայն :
- Զ. — Երկրին ժամանակաւոր աջակիցները ռեւիրաւատութիւն չունենան, առանց Հայկական խորհրդարանի հաւանութեան, օտար շահասիրական ընկերութիւններու յանձնել երկաթուղիներու, հեռագրի, հեռախօսի եւ ուրիշ արդիւնաբերական աղբիւրներու շինութեանց, ու հանգերու շահաբերութեան գործերը :
- Է. — Հայկական խորհրդարանի հաւանութեան ենթարկուին օտար աջակիցները :
- Ը. — Հայկական խորհրդարանը իրաւունք ունենայ յետս կոչել տալ հայկական շահերուն դաւանանող անարժան ու կեղեքիչ օտար պաշտօնեաները :

Ը .— Հայկական խորհրդարանը իրաւունք ունեցայ յետս կոչել տալ հայկական Եանհերուն դաւանանդ անարժան ու կեղեքիչ օտար պաշտօնեաները :

. . .

Վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութեան քաղաքական նպատակներուն ուրուագծումն ընելք վերջ, աւելորդ չենք նկատեր յայտարարել, թէ մեր ըմբռնումներուն եւ իտէալներուն չի համապատասխանող ոեւէ դրութեան ներքեւ, կուսակցութիւնս սլիտի շարունակէ մնալ իբր Յեղափոխական — Ազգայնական կուսակցութիւն, եւ կարելի ամեն միջոցներով սլիտի սլայքարի կուսակցութեանս քաղաքական նպատակներուն յաղթանակին համար :

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ե Ի

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՅԼ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐ

Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը՝ իբր ազատական կուսակցութիւն՝ կը ձգտի այնպիսի քաղաքական իրաւակարգի մը, որուն մէջ ամեն Հայ քաղաքացի օժտուած ըլլայ քաղաքացիական իրաւունքներու հաւասարութեամբ: Այս տեսակ դրութեան մը ներքեւ երբէք տեղ չունին դասակարգային ու անհատական առանձնաւորիումները եւ օրէնքին առջեւ ամեն մարդ հաւասար կը նկատուի:

Ա. ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ

Քուէարկելու իրաւունքը ամեն մէկ Հայ քաղաքացիի անբաժան ու անբռնարարելի իրաւունքն է, որու անկաշկանդ ու գիտակից կիրարկումով բաժին կ'ստանձնէ ան երկրի ընդհանուր գործերու վարողութեան մէջ: Քուէարկութեան այս իրաւունքէն կը զրկուին միմիայն ոճրագործները, մտադարներն ու պետութեան դէմ դաւաճանողները:

- 1.— Իւրաքանչիւր Հայ քաղաքացի, տղամարդ քէ կին, երբ 21 տարեկան կ'ըլլայ, ինքնաբերաբար կուներայ քուէարկելու և քուէ ստանալու անբաժան իրաւունքը:

2. — Վարչական եւ օրէնսդրական բոլոր պաշտօնեաները կընտրուին ժողովրդական ընդհանուր, հաւասար եւ գաղտնի փուէարկութեամբ :
3. — Կը ջատագովենք թեկնածուներու նշանակման համար նախնական փուէարկութեան դրութիւնը :
4. — Քաղաքական նպատակի մը հասնելու համար, մահուր եւ արդար միջոցներու կիլարկումը քաղաքացիական ամենատարրական առաքինութիւնը նկատելով, առանց որուն պետական ներքին կեանքը կը վատասերի ու կ'ամբարոյանայ, կը պահանջենք խիստ պատիժներու նշանակում ընտրական ապօրինութիւններուն եւ զեղծումներուն համար :

Բ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՅՆ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐ

1. — Անձի, ինչքի եւ բնակարանի անձեռնմխելիութիւն :
2. — Բացարձակ ազատութիւն խօսքի, մամուլի, ժողովներու, խղնի եւ դաւանանքի :
3. — Կատարեալ ազատութիւն ընկերակցութիւններու եւ ամեն կարգի օրինական միութիւններու կազմութեան :
4. — Ազատութիւն քղթակցութեան եւ տեղափոխութեան : Պետութեան մէջ նամբորդելու համար անցագրի ջնջում :

Բ. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Վերականգմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը, ըլլալով հարազատօրէն ազատական—ազգայնական կուսակցութիւն, չի կրնար պաշտպան կանգնիլ այս կամ այն դասակարգին առանձինն, եւ չի կրնար նամանաւանդ քաջալերել, կամ թոյլ տալ որ ուրիշներ քաջալերեն, դասակարգային կռիւներու աճումն ու տարածումը :

Հայկական անկախութիւնն ու վերաշինութեան դժուարին ու ստիպողական գործը կը պահանջեն հաւաքական գործակցութիւն, եւ պէտք ունին դրամատէրին ու բանուորին, կղերին ու աշխարհականին, քաղաքացիին ու գիւղացիին բոլորանուէր ու միանուագ աջակցութեան : Դասակարգային ռեւէ բանավէճ բաժանման նորանոր խրամատներ պիտի ստեղծէ եւ վերաշինութեան ծանր աշխատանքը չափազանց պիտի դժուարացնէ :

Վերականգմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը ամբողջ ազգին կուսակցութիւնն է եւ ոչ թէ ազգին այս կամ այն դասակարգին կուսակցութիւնը : Անիկա պաշտպանն է ազգային հաւաքական շահերուն, եւ ոչ թէ այս կամ այն դասակարգի շահերուն : Հետեւաբար անոր աւագ նսլատակն է արգիլել դասակարգային կռիւներու ստեղծումը, արդարութեան ու հաւասարութեան զօրաւոր օրէնքներու պաշտպանութեամբ եւ կիրարկումով :

Դասակարգային նորանոր զրկանքներն արգիլելու եւ կամ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցողները բանալու համար, անհրաժեշտ չենք տեսներ ընկերվարական ըլլալու, եւ ոչ ալ պէտք կը տեսնենք ամբողջ աշխարհի բանուորներու միացումը ջատագովել՝ Հայաստանի մէջ երեւան գալիք ասպագայ տնտեսական անհաւասարութիւններն ու անոնց դժբաղդ հետեւանքները արգիլելու համար: Այնքան մեծ է Հայկական Տառապանքը, այնքան դժուար ազգային վերաշինութեան գործը, այնքան ստուար հայ հասարակութեան սլահանջները, որ մեր ամբողջական ուժերու հաւաքական նուիրումն անգամ անբաւական են անոնց համար: Հետեւաբար առնուազն քաղաքական անմտութիւն պիտի ըլլար այժմէն իսկ զբաղիլ ուրիշ ժողովուրդներու բարօրութեան բարդ հարցերով եւ մարդկային եղբայրակցութեան քաղցրահընչիւն բայց երազական զաղափարականներով:

Մեր կուսակցութիւնը սակայն՝ իրր ազատական կուսակցութիւն՝ երբէք պիտի չկրնայ հանդուրժել, որ քաղաքական, ընկերային ու տնտեսական ունեւրոնակալութիւններ ծայր տան Հայկական ներքին կեանքին մէջ: Զրկանք, շահագործում, վաշխառութիւն, անխիղճ շահագլխութիւն եւ մասնաւորներ շահուորցնելու ունեւ գրութիւն, կուսակցութեանս բուռն հակառակութեան եւ հալածանքին պիտի ենթարկուի անխտիր:

Մենք կը հաւատանք անհատական ազատութեան

Եւ սեփականատիրութեան յառաջդիմական ըմբռնումին եւ կը քաջալերենք անհատին ձեռներեցութեան ոգին, սակայն բացարձակապէս կը հակառակինք «ինչ կուզէ թող ըլլայ»ի — Laissez Faire — սխալ ու հնաւանդ վարդապետութեան, որ հիմը կը կազմէ ընկերա-տնտեսական զանազան չարիքներու եւ զրկանքներու: Տարակոյս չկայ թէ անհատներու եւ անոնցմէ կազմուած ընկերութիւններու զանազան ձեռնարկներն ու գործունէութիւնները, անհատական բնոյթ կրելով հանդերձ, սերտօրէն առնչութիւն ունին հանրային երջանկութեան, առողջութեան եւ բարոյականին հետ, եւ հետեւաբար կառավարութիւնը՝ իրրեւ հաւաքականութեան օրինաւոր ներկայացուցիչը՝ իրաւունք եւ հեղինակութիւն ունի, հասարակաց օգուտին համար միջամտելու անոնց: Ժողովուրդին կառավարութեան այս վերհսկողութեամբն ու միջամտութեամբն է, որ կարելի պիտի ըլլայ սանձահարել տնտեսական ու ընկերային անիրաւութիւններն ու չարիքները:

Երկրի մը արդիւնաբերական հաստատութիւններու զարգացման գլխաւոր ազդակներն են հանճարեղ վարողութիւն, հնարագիտութիւն, բնական հարստութիւն ու դրամագլուխ, եւ բանուորական ոյժ: Ասոնք բոլորն ալ կախում ունին իրարմէ, եւ հետեւաբար անհրաժեշտ են իրարու: Ասոնց եւ ոչ մէկին բացարձակ տիրապետութիւնը բաղձալի կը

նկատենք, որովհետեւ ոեւէ տիրապետութենէ զըրկանք ու չարիք միայն կը ծնի :

Ազգային կեանքի հզօրացման եւ հանրային երջանկութեան համար անհրաժեշտ նկատելով տնտեսական կեանքի ընդհանուր բարւոքումը, Վեր. Հնչ. կուսակցութիւնը կը պահանջէ, որ արտադրութեանց այս գլխաւոր չորս ազդակներն ալ վայելեն լիակատար եւ արդար հատուցում, որ ոչ թէ միայն պիտի արդիլէ տնտեսական չարիքներու ծնունդը, այլ նաեւ զօրաւոր հիմը պիտի կազմէ հաշտարար ու արդիւնաւոր համագործակցութեան :

Այս նպատակն իրագործելու համար, մեր կուսակցութիւնը կը հաւատայ տնտեսական բարեշրջութեան այն մեթոտներուն, որոնք, առանց բռնութեան եւ դասակարգային պայքարներու, հետզհետէ կը զօրացնեն հաւաքական համագործակցութեան սկզբունքը եւ կը խաթարեն անհատական տիրապետութեան շահամոլ ձգտումները :

Իրրեւ առաջին քայլ, մենք կը ջատագովենք կառավարական ազդու միջամտութեան եւ վարչային աշխուրջ վերհսկողութեան անհրաժեշտութիւնը, եւ միեւնոյն ժամանակ կը քաջալերենք գործաւորական միութիւններու (labor unions) կազմութիւնը, եւ արտադրութեանց սպառումին ու վաճառման համար, կառավարութեան օժանդակութիւնը վայելող համագործակցական ընկերութիւններու (co-operatives) կազմակերպութիւնը :

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ

Մենք կը հաւատանք, թէ՛ երկրի մը զարգացման եւ բարգաւաճման ամենատարրական պայմաններէն մին դրամագլուխն է, թէ՛ ժողովուրդի մը բարեկեցութիւնն ու հանգստութիւնը արդիւնք են երկրին ընդհանուր հարստութեան, թէ՛ հանքերու շահագործման, ճարտարարուեստի զարգացման, վաճառականութեան մշակումին, երկրագործութեան յառաջացման, գործարաններու շինութեան, եւ արուեստներու ծաղկումին համար, անհրաժեշտ է առատ դրամագլուխ: Այս իսկ պատճառներով Վերակեալմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը կը թոյլատրէ դրամագլուխի մուտքը Հայաստանի մէջ:

Բայց միեւնոյն ժամանակ դիտնալով դրամագլուխի ազատ, անդեկ ու ինքնագլուխ գործունէութեան հետեւանք եղող անարդարութիւններն ու կեղեքումները, մեր կուսակցութիւնը կը հաւատայ, թէ կառավարական ամենաաչալուրջ վերհսկողութեամբ եւ ազդու օրէնքներով պէտք է սանձահարուին դրամագլուխի ընչաքաղց եւ ամենակուլ ձգտումները:

Այս նպատակաւ կ'առաջարկենք հետեւեալ միջոցներու գործադրութիւնը, որպէս զի չարիքը իր սաղմին մէջ խեղդուի եւ երկիրը զոհը չըլլայ տնտեսական բռնակալութիւններու:

1. — Նշանակել եւ գործադրել տալ ամենախիստ օրէնքներ դրամագլխի անխիղն շահագործութիւններն արգիլելու համար :
2. — Կազմել կառավարական որոշ յանձնախումբեր, որոնց պաշտօնն ըլլայ հսկել դրամատէրներու գործունէութեանց վրայ :
3. — Յանձնախումբերու իրաւասութիւն տալ քննելու անոնց հաշիւները եւ հասկնալու անոնց գործառնութեանց եւ շահի քանակը :
4. — Որոշել շահի ԱՌԱԻ ԵՆԱԳՈՅՆ տոկոս մը, որմէ աւելի եղած ոեւէ շահ դատապարտելի նկատուի օրէնքին առջեւ :
5. — Որոշել օրավարձի նուազագոյն չափ մը եւ վարձի քանակը աւելցնել գործատիրոջ ըրած շահի համեմատութեամբ :
6. — Չափաւորել ապրանքներու գիները, այնպէս որ ոչ ժողովուրդը կողոպտուի եւ ոչ գործատիրոջ գրկանք ըլլայ :
7. — Շահի որոշեալ տոկոսէն աւելի եկած դրամէն մաս մը յատկացնել գործատիրոջ, արդիւնաբերութեան գործիներու վերանորոգութեան համար, իսկ մնացեալը գործածել բանուորներու հանգիստին, առողջութեան եւ զարգացման համար անհրաժեշտ, բաղնիք, գրադարան, ճաշարան եւ հանգստարան հաստատելու նպատակին, գործատեղիին յարակից մէկ բաժնին մէջ :

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՆԳԻՐ

Մենք կը հաւատանք թէ Բանուորը՝ երկրի ար-
դիւնարներու թեանց գլխաւոր ազդակներէն մին, ունի
իր անրոնարարելի իրաւունքներն ու սեփական շահե-
րը: Այս կենսական շահերուն եւ իրաւունքներուն
սլաշտպանութեան համար խիստ անհրաժեշտ ու օրի-
նական կը նկատենք Բանուորական միութիւններու
կազմութիւնը:

Գրամատէշն ու բանուորը պէտք է իրարու թըշ-
նամի ըլլան, որովհետեւ անոնք իրարու համար ան-
հրաժեշտ են: Երկուքն ալ ունին իրենց առանձին
իրաւունքները, որոնք պէտք է յարգել, որքան ա-
տեն որ օրինական ու բանաւոր են անոնք: Երկուքն ալ
արժանի են օրէնքի հաւասար ու անաչառ սլաշտպա-
նութեան, եւ միեւնոյն ատեն հաւասարապէս ենթա-
կայ օրէնքի բոլոր տրամադրութիւններուն:

Մենք այն համոզումն ունինք, թէ բանուորա-
կան չարիքներու մեծագոյն մասը կ'արգիլուի, եթէ
երկու կողմերուն միջեւ գոյութիւն ունենայ փոխա-
դարձ հասկացողութեան եւ փոխադարձ շահերու ճա-
նաչման հաշտարար ու թոյլատու ոգի մը: Ասոր հա-
մար կ'առաջարկենք կազմութիւնը բանուորական եւ
գործատիրական յանձնախումբերու, որոնք իրարու
հետ գործակցելով յարգարեն երկու կողմէն ծա-
ղած խոչընդոտները:

Գործատիրոջ եւ բանուորին միջեւ ծագելիք ան-

համաձայնութիւնները կարգադրելու համար կ'առաջարկենք իրաւարար ստեաններու ստեղծումը, այս նպատակաւ դժուած որոշ ու պարտադրիչ օրէնքներու համաձայն :

Բանուորին լիակատար իրաւունքներն պաշտպանելու եւ անոր առողջութիւնն ու երջանկութիւնը ապահովելու համար կը պահանջենք հետեւեալները :—

- 1.— Օրական ութ ժամուան աշխատանք ամեն տեղ :
- 2.— Մինչև 15 տարեկաններու աշխատանքի արգիւում :
- 3.— Շաբթուան մէջ միայն 6 օր գործելու օրէնք :
- 4.— Գործարաններու մէջ առողջապահիկ օրէնքներու կիրարկում եւ բժշկական անմիջական օգնութիւն արկածեալներու եւ հիւանդներու համար :
- 5.— Բանուորներու ընդհանուր ապահովագրութիւն, արկածի, հիւանդութեան եւ ծերութեան դէմ :
- 6.— Հանգստաթոշակ բոլոր գործաւորներուն աշխատանքի որոշ ժամանակաշրջանէ մը վերջ :
- 7.— Լիակատար հատուցում՝ գործարաններու մէջ զգուշական միջոցներու պակասին հետեւանքով վնասուած գործաւորներուն :

8.— Աշխատանքի ձրի պաշտօնասեներակներ,
իրբել միջնորդ գործին եւ գործաւորին մի-
ջեւ, ջնջելու համար անգործութեան հետե-
ւանքով յառաջ եկած ընկերական ու տնտեսա-
կան չարիքները :

ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՅ

Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը կը
հաւատայ, թէ երկրի մը պետական սահմաններով
չըջապատուած հողը տեսականօրէն պետութեան կալ-
ուածքն է, թէ՛ պետութիւնն է հողին վերջնական ու
բացարձակ սեփականատէրը եւ ի պահանջել հար-
կին, հանրային պէտքի մը ստիպման ներքեւ, իրա-
ւունք ունի գրաւել ոեւէ հող, արդար հատուցումն
ընելով անշուշտ հողին ժամանակաւոր տիրոջ, զայն
զարգացնելու համար անոր թափած ջանքերուն եւ
ըրած զոհողութիւններուն փոխարէն :

Բայց նկատելով, թէ ամեն քաղաքացիի համար,
հողը բնակութեան եւ գործի անհրաժեշտ պէտք
մըն է, ու հողագործին համար դրամագլուխ մը եւ
աշխատանքի գործիք մը միանգամայն, Վերակազմ-
եալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը կը յայտարարէ, թէ
հողային հարցին մէջ ինք կը հաւատայ անհատական
սեփականատիրութեան իրաւունքին :

Միեւնոյն ժամանակ աչքի առջեւ ունենալով

այն բոլոր չարիքներն, զրկանքներն ու անիրաւութիւնները, որ անխուսափելիօրէն կը ծնին այս իրաւունքի սանձագերծ կիրարկումէն, Վեր. Հնչ. Կուսակցութիւնը կը պահանջէ, որ անհատներ, ընտանիքներ ու գիւղացիական խմբակցութիւններ օրէնքով արգիլուին գրաւել աւելի հող քան ինչ որ պէտք ունին բնակութեան ու գործի համար, կամ կրնան զարգացնել, մշակել ու արդիւնաբերել, անհատապէս ղեկավարելով հողամշակութեան գործը:

Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը ուժգնօրէն պիտի հակառակի ընդարձակ ու շահագործող հողատիրութեան եւ չպիտի թոյլատրէ, որ հայ ու օտար դրամատէրներ յափշտակեն բանուոր հողագործին աշխատանքի ու փորձառութեան արդիւնքը:

Արտադրութեանց առատութիւնն ու պէսպիսութիւնը քաջալերելու եւ բերքերու արագ բաշխումն ու սպառումը գիւրացնելու համար, կը ջատագովենք գիւղացիական տեղական միութիւններու կազմութիւնը, որոնք պէտք է վայելեն կառավարական աջակցութիւն, գործիքներու հայթայթման եւ բերքերու վաճառման համար:

Ամեն հողատէր պէտք է վճարէ տարեկան որոշ տուրք մը, հողի նշանակուած արժէքին համեմատութեամբ:

Ասոնցմէ զատ նաեւ կը պահանջենք:—

- 1.— Հողային բաշխումներէն վերջ աւելցած բոլոր հողերուն պետականացում եւ բացարձակ

արգիլում հողատիրական շահամուլ ընկերու-
թիւններու կազմութեան: Հողը պէտք է դադարի
շահադիտական նպատակներու առարկայ
ըլլալէ:

- 2.— Ճորտական դրութեան իսպառ ջնջում եւ
անոր վերահաստատումն արգիլող խիստ օ-
րէնֆներու նշանակում:
- 3.— Բռնակալութեան օրով քուրֆերու եւ ֆիւր-
տերու կողմէն բռնագրաւուած հողերու վե-
րագրաւում:
- 4.— Երկրագործին անմիջական կարիքներու
հայթայթման համար երկրագործական դրա-
մատուներու հաստատում:
- 5.— Հողագործական նորագոյն մեքենաներու եւ
արգասաւորիչ նիւթերու դիւրամատչելի գնե-
րով կամ արի բաշխման համար միջոցներ:
- 6.— Գիւղական արի քղթատարութեան դրու-
թիւն եւ լաւ ֆամբաներու շինութիւն, հաղոր-
դակցութեան միջոցները դիւրացնելու եւ երկ-
րագործական կեանքը գրաւիչ դարձնելու հա-
մար:
- 7.— Եկեղեցիներու, վանքերու, եւ կրօնական
ուրիշ հաստատութիւններու կալուածոց վեր-
հրկողովութիւն, կառավարութեան կողմէն նը-
շանակուած մասնաւոր Յանձնախումբերու

ձեռամբ, որպէս զի անոնք իրենց լիառատ արդիւնքը տան եւ անոնց եկամուտները գործածուին պատկանեալ համայնքներու կրթական, կրօնական եւ մեակութեային ուրիշ ձեռնարկներու համար :

ՊԵՏԱԿԱՆ ԶԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

ՈՒ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԵՐՉՍԿՈՂՈՒԹԻՒՆ

1. — Կը ջատագովենք պահպանումն ու բարելաւումը երկրին բնական գեղեցկութիւններուն, անտառներուն, գետերուն, լիճերուն, ջրվէժներուն, հանքային ջրերուն ու ջերմուկներուն : Անոնք պէտք է նկատուին պետական կալուածներ եւ չ'ենթարկուին եսասէր եւ շահամուղ դրամատէրներու շահագործութեանց :

2. — Հանքերու շահագործումը, երկաթուղիներու կառուցումը, թղթատարական դրութիւնը, հեռագիրն ու հեռախօսը, քաղաքային ջուրը, լոյսն ու ելեքտրականութիւնը պէտք է վերապահուին կառավարութեան : Անոնց պետականացումը խիստ անհրաժեշտ կը նկատենք, իրրեւ հանրային ծառայութեան համար սահմանուած միջոցներ : Եթէ երկրին կազմութեան նախկին տարիներուն մէջ, դրամագլուխի չգոյութեան հետեւանքով, կառավարութիւնը

ստիպուի անոնց կառուցումն ու շահագործումը
յանձնել դրամատիրական ընկերութիւններու, պէտք
է որ:—

Ա.— Նշանակէ կարն ժամանակամիջոց մը, որմէ
վերջ, արդար փոխհատուցումն ընելով, տի-
րանայ անոնց .

Բ.— Նշանակէ չափաւոր եւ արդար հարկ մը
պետական գանձը հարստացնելու համար:

Գ.— Հսկէ անոնց գործառնութեանց վրայ որ-
պէսզի ընկերութիւնները ժողովուրդը չկեղե-
քեն:

3.— Բոլոր ապրանքներու գները պէտք է նշա-
նակուին կառավարութեան կողմէն, նուազագոյն
եւ առաւելագոյն չափերու հիման վրայ, որպէսզի
ասանկով արգիլուի մասնաւորներու կողմէն կա-
տարուած հանրային աւազակութիւնները:

4.— Շահադիտական ձեռնարկները պէտք է հա-
լածուին ամենարուսն կերպով:

5.— Ապրանքներու մաքրութիւնն ու թարմու-
թիւնն ապահովող եւ անոնց զեղծանումն արգիլող
խիստ օրէնքներ պէտք է նշանակուին եւ խստօրէն
գործադրուին:

6.— Կառավարութիւնը ստանձնելու է կշիռնե-
րու եւ չափերու ճշգրութեան վրայ հսկելու գործը

Մեթրական սխտէժը լաւագոյնը կը նկատենք եւ կը փափաքինք անոր որդեգրումը Հայաստանի մէջ :

7. — Հանրային առողջութիւնն անվթար պահելու համար , անհրաժեշտ է կառավարական լուրջ հրահրութիւն : Հետեւեալ ձեռնարկները խիստ անհրաժեշտ կը նկատենք :

Ա. — Հսկել կաթի արտադրութեան վրայ :

Բ. — Քննել եւ մաքրել խմելու եւ առտնին պէտքերու համար գործածուած բոլոր ջուրերը :

Գ. — Տարափոխիկ հիւանդութեանց դէմ զգուշական միջոցներ որդեգրել :

Դ. — Հանրային հիւանդանոցներ եւ բուժարաններ հաստատել :

Ե. — Կառուցանել և պահել խենթանոցներ , բանտեր , արգելարաններ եւ անկելանոցներ , գիտական նորագոյն ըմբռնումներու համաձայն

ՊԵՏԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔ

Խնայողութիւնը պէտք է ըլլայ Հայաստանի դան-
ձային դրութիւնը ղեկավարող սկզբունքը: Որքան
չոայլութիւնը շատնայ ազգային ծախսերուն մէջ,
նոյնքան ծանր պիտի ըլլայ ժողովուրդին բեռը, ո-
րովհետեւ անոր վրայ դրուած տուրքի քանակը պիտի
չատնայ՝ դանձին պակասը գոցելու համար:

- 1.— Հայաստանի մէջ բնակող ամեն անհատ՝
քաղաքացի կամ ոչ, պէտք է վնարէ գլխա-
հարկ:
- 2.— Անճնական եւ անշարժ կալուածոց տուրքե-
րու նշանակում անհրաժեշտ է:
- 3.— Կը պահանջենք եկամուտի եւ ժառանգու-
թեան տուրքերու դրուութիւն:

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐ

1.— Մեր կուսակցութիւնը կը հաւատայ թէ հո-
վանաւորիչ մաքսային դրութիւն մը (Protective
tariff) անհրաժեշտ է, Հայկական մանուկ ճարտար-
արուեստն ու վաճառականութիւնն օտար մրցակ-
ցութեան կաշկանդումներէն զերծ պահելու եւ քաջա-
լերելու համար:

2.— Խիստ չնչին մաքս նշանակելու է այն ապ-
րանքներու վրայ, որոնք Հայաստանի մէջ երբէք չեն
արտադրուիր կամ ձեռագործուիր:

3.— Փոխադարձ համաձայնութեան եւ փոխադարձ նպաստաւորութի սկզբունքներով մաքսային ազատ դրութիւններ հաստատել բարեկամ երկիրներու հետ :

Գ. ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Մեր կուսակցութիւնը բացարձակապէս կը հակառակի զինուորապետական դրութեան (militarism), որ արտաքինապէս նուաճողականութեան կը ձգտի եւ ներքին կեանքին մէջ բռնութիւն եւ հպատակութիւն կ'ստեղծէ : Զինուորապետական ոեւէ չարժուժ մահացու կը նկատենք հայրենիքի ազատ հաստատութիւններուն համար :

Բայց հայրենիքի պաշտպանութեան եւ ներքին կարգապահութեան համար անհրաժեշտ կը սեպենք մնայուն փոքրիկ բանակի մը կազմութիւնը, եւ պահետի աւելի մեծ զօրութիւն մը :

Հայրենիքի պաշտպանութիւնն ամեն անհատի գերագոյն ու նուիրական պարտականութիւնն ըլլալով՝ ամեն հայ քաղաքացիի համար զինուորական կրթութիւնը պարտաւորիչ կը նկատենք :

Զինուորական հարցին համար կը ջատագովենք հետեւեալները :

1. — Ամեն հայ ֆաղաֆացի պարտաւոր է, քան տարեկանին զինուորագրուելով, մէկ տարի ծառայել բանակին :
2. — Բանակէն ազատուածները կը կազմեն երկրի պահեստի ոյժը :
3. — Զինուորները պէտք է պահուին իրենց ծննդավայրի մօտիկ շրջաններուն մէջ :
4. — Սպաներու պատրաստութիւնը զինուորական դպրոցներու մէջ սահմանափակուելու չէ միայն, այլ յարմարագոյնները վերցնելու է հասարակ շարքերէն ալ : Տարիքէն եւ ընկերական դիրքէն աւելի, բնական կարողութիւններն եւ յարմարութիւնները պէտք է ըլլան յառաջացման պայմաններ :
5. — Տուգանքի ոտէ քանակով հայ ֆաղաֆացին չի կրնար ազատիլ զինուորական ծառայութենէ եւ կամ գորակոչէ :
6. — Զինուորական կրթութիւնը սկսելու է բարձրագոյն դպրոցի շրջանին, ֆաջալերելով պատանիներու մարզանքներն, ինչպէս նաեւ պատանեկան խումբերու (**boy — scout**) կազմութիւնը :

Դ. ԿՐԹԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդապետական ազատ կառավարութեան մը պահպանումին միակ երաշխիքը ժողովուրդին գիտակցութիւնն է: Երկրի մը մէջ, ուր վեհապետութիւնը յանձնուած է ժողովուրդին, եւ ուր ժողովուրդին կամքէն զատ եւ ոչ մէկ ոյժ կրնայ գործել, վեհապետը — այսինքն ժողովուրդը — պէտք է դաստիարակուած ու կրթուած ըլլայ:

Հայաստանի վերաշինութեան եւ յառաջացման լաւագոյն ու ամենագորաւոր ազդակը ազգային առողջ ու հարազատ դաստիարակութիւնն է: Լաւ կառավարութեան մը եւ լաւ ազգութեան մը հիմը դըպրոցներու մէջ կը դրուի: Հետեւաբար հայ մանուկը պէտք է թրծուի ազգայնական ուժեղ դաստիարակութեամբ, Հայաստանի լաւ քաղաքացի մը դառնալու համար:

1. — Դպրոցները պէտք է բաժնուին եկեղեցիներէն եւ դառնան քաղաքային հաստատութիւններ եւ ղեկավարուին ժողովրդական ֆուէով ընտրուած Յանձնախումբերով:
2. — Նախնական կրթութիւնը պէտք է ըլլայ պարտաւորիչ ու ձրի երկու սեռերուն համար ալ հաւասարապէս: Իսկ բարձրագոյն վարժարաններու կրթութիւնը պէտք է ըլլայ կամաւոր ու ձրի:

3. — Դպրոցները պէտք է որդեգրեն ազգային հարագատ մշակոյթը զարգացնող դասընթացքներ, ինչպէս Ազգային պատմութիւն, գրականութիւն, երաժշտութիւն եւ այլն :
4. — Պէտք է պարբերաբար եւրոպա եւ Ամերիկա դրկել որոշ ընդունակութիւն ցուցնող հայ ուսանողներ, որպէսզի պատրաստուին գիտական, կրթական եւ իմաստասիրական գանձան ֆիւղերու մէջ եւ վերադառնան Հայաստան :
5. — Անհրաժեշտ է որ Հայաստանի կեդրոնական մէկ վայրին մէջ հաստատուի պետական Համալսարան մը, օժտուած գիտական բոլոր ֆիւղերուն համար պահանջուած գործիւններով, եւ դիւրամատչելի պայմաններով :
6. — Պետութիւնը պէտք է որ ֆաջալերէ բոլոր գիտական խուզարկութիւնները :
7. — Պէտք է ֆաջալերել գիտական միջոցներու եւ գիւտերու գործածութիւնը նարտարարութեան, երկրագործութեան եւ գիւղատրնտեսութեան մէջ :
8. — Հայ հասարակութեան զարգացման աշխատիլ հասարակաց ճրի դասաւանդութիւններու հաստատութեամբ :

Լ Ե Ձ Ո Ի

- 1.— Հայերէնը պիտի ըլլայ Հայաստանի պետական լեզուն :
- 2.— Օրէնքները, դատավարութիւնները, պատօնական բոլոր գրութիւնները, դասարան-դութիւնները եւ երդումները պէտք է ըլլան հայերէն լեզուով :

Ե. ԿՐՕՆՔԻ ԽՆԴԻՐ

Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը կը-րօնքը համոզումի խնդիր կը նկատէ եւ ամեն հայ քաղաքացի ազատ է իր խղճին թելադրութեան համաձայն որոշելու իր դաւանանքն ու պաշտամունքի եղանակը, պայմանաւ որ այդ դաւանանքի մանրամասնութիւնները չհակասեն Պետական Սահմանադրութեան ոգին ու չվնասեն հանրային բարոյականին :

Կուսակցութիւնս խիստ թոյլատու ոգի մը կը տածէ բոլոր յարանուանութեանց համար ալ հաւասարապէս եւ ոեւէ խտիր չի դներ կաթոլիկին, բողոքականին ու Հայաստանեայց եկեղեցւոյ զաւկին միջեւ, քաղաքացիական եւ այլ իրաւունքներու տեսակէտէն :

Բայց Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին՝ ըլլալով ազգային ուրոյն եւ ինքնատիպ հաստատու-

թիւն մը, եւ միաժամանակ հաւատարիմ աւանդապահը՝ ցեղային մշակոյթին, լեզուին, գրականութեան ու արուեստին, ինչպէս նաեւ ազգային գոյութեան զօրաւորագոյն խարխախը անցելոյն մէջ, կը վայելէ կուսակցութեանս յարգանքն ու համակրանքը :

Մեր փափաքն է, որ անիկա ենթարկուի հիմնական բարեփոխութեան մը, եւ աղբիական ու յառաջդիմասէր հանգամանք մը ստանալով, դառնայ գրական ու զօրեղ ոյժ մը մեր ընկերա-բարոյական կեանքին մէջ :

Այս անկեղծ համակրանքն ու փափաքները ունենալով հանդերձ, մեր կուսակցութիւնը եկեղեցիին բացարձակ բաժանումը կը պահանջէ պետութենէն :

2. ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի քաղաքական ազատութեան պէտք է անմիջապէս յաջորդէ Ազգային վերաշինութեան անյետաձգելի եւ ստիպողական ձեռնարկը : Քանդուած, ամայացած, կողոպտուած ու հրդեհուած Հայրենիքը պէտք է շուտով վերակենդանանայ :

Վերակենդանութեան այս փրկարար գործը յաջողցնելու համար՝ անհրաժեշտ է որ տարագրութեան արհաւիրքէն ճողոպրող բեկորներն ու զանազան երկիրներու մէջ ապաստանած Հայ գաղթականները Հայաստան վերադառնան :

Ներգաղթի այս բաղձալի նպատակը յաջողցը-
նելու համար անհրաժեշտ է, որ նկատի առնուին
հետեւեալ քաջալերիչ պայմանները .—

1. — Կազմակերպել ոստիկանական եւ զինուո-
րական ոյժ, երկրին ապահովութիւնն ու ան-
դորրութիւնը երաշխաւորելու համար :
2. — Կազմակերպել առողջապահական ջոկատ-
ներ, որոնք անմիջապէս գործի սկսելով ապա-
հովեն ժողովուրդին առողջութիւնը երկրին
բոլոր մասերուն մէջ :
3. — Գաղթականներու վերադարձը փութացնե-
լու համար, ի հարկին հայթայթել վերադար-
ձի դիւրութիւններ :
4. — Վերադարձողներու ապրուստի միջոցները
դիւրացնելու համար բաշխել ձրի հող :
5. — Հողային բաշխումէն զատ նաեւ անոնց հայ-
թայթել միջոցներ հողամշակութեան, անաս-
նաբուծութեան, գիւղատնտեսութեան եւ գա-
նազան արհեստներու համար :

Հայաստանի վերակազմութեան և երկիրը չէն-
ցընելու եւ բնակեցնելու գործը չի յաջողիր երբէք,
եթէ անիկա ձգուի բաղդի բերումին եւ ժողովուր-
դի անդեկավար ընտրութեան :

Անհրաժեշտ է, որ քաղաքական, տնտեսագիտա-

կան եւ աշխարհագրական որոշ կրթութիւն ունեցող կարող անհատներէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը ուսումնասիրէ ամբողջ երկիրը, եւ զաղթականներու վերադարձն ու բաշխումը կատարէ այնպիսի ձեռնբերեցութեամբ մը, որ լաւագոյն կերպով նպաստէ մեր ազգային իղձերու իրականացման եւ միեւնոյն ատեն սլատեհութիւն տայ հոն հաստատուող գաղթականներու նիւթական բարգաւաճման եւ տնտեսական զարգացումին: Գաղթականներու բնակութեան տեղը որոշելու ժամանակ, անոնց ծննդավայրէն աւելի նախապատուութիւն տալու է այն նահանգներուն եւ վայրերուն, որ ռազմական ու քաղաքական որոշ նշանակութիւն ունին եւ կամ հարուստ են արտադրութեամբ եւ հանքերով:

Հայաստանի մէջ հայ քաղաքացիներու թիւը չատցնելու համար անհրաժեշտ է:—

- 1.— Ամեն կերպով փաշալերել գաղթականներու վերադարձը:
- 2.— Հայացնել մօտիկ կամ հեռաւոր անցեալին մէջ կրօնափոխ եղած Հայերը:
- 3.— Տնտեսական բարգաւաճման օժանդակելով եւ երկրին արդիւնաբերութեան միջոցները շատցնելով արգիլել արտագաղթն ու պանդրխտութիւնը:
- 4.— Քաջալերել առողջ ամուսնութիւնները:

5.— Առողջապահական գորաւոր կազմակերպութեամբ արգիլել տարափոխիկ հիւանդութիւնները, մահասփիւռ համաճարակները, անհարկի մահերն ու արկածները եւ հսկել ծնընդարերութեանց վրայ :

6.— Ուսման համայնացման դրութեամբ եւ պետական օժանդակութեամբ բեքեւցնել ընտանիքներու նիւթական ծանրութիւնները եւ ասանկով քաջալերել բազմազաւակութիւնը :

Բազմաթիւ հայ որբերն ու որբեւայրիները խնամելու եւ դաստիարակելու հոգը եւ վերհսկողութիւնը պէտք է ստանձնէ Հայկական Պետութիւնը : Անոնց հոգածութեան համար պէտք է կառուցուին եւ պահուին որոշ հաստատութիւններ, իրենց յարակից արհեստանոցներով եւ արդիւնաբերական միջոցներով, որպէսզի անոնք փոխանակ բեռ ըլլալու եւ ծուլութեան վարժուելու, ազգային վերաշինութեան գործօն մշակներն ու մշակուհիները դառնան :

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Վեր. Հնչ. Կուսակցութեան Ամերիկայի Շրջանակը, քաղաքական վերջին յեղաշրջումներու հետեւանքով, անհրաժեշտ կը նկատէ ուրուագծումն ընել Կուսակցութեանս քաղաքական, ընկերային ու տնտեսական ըմբռնումներուն, թողելով անոր վերջնական բարեփոխումն ու մանրամասնութիւնները, ընդհանուր պատգամաւորական ժողովին, որ պիտի գումարուի անմիջապէս, երբ քաղաքական պայմանները ներեն :

